

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. дпн Мира Цветкова-Арсова,
катедра „Специална педагогика“ при ФНОИ на СУ „Св. Климент
Охридски”

на дисертационен труд

за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по научно
направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика)

Автор: Спиридон Петрос Паноргиас

Тема: *„Педагогически стратегии към спортната активност на ученици със специални образователни потребности в масовото училище“*

Научен ръководител: проф. д-р Цанка Попзлатева

1. Общо описание на представения комплект материали по процедурата

Със заповед на Ректора на СУ „Св. Климент Охридски“ № 38-660/15.12.2023 г. съм определена за член на НЖ по процедурата за провеждане на защита на дисертационния труд на Спиридон Паноргиас – редовен докторант по специална педагогика на английски език към катедрата по специална педагогика на ФНОИ при СУ с научен ръководител проф. д-р Цанка Попзлатева.

Комплектът материали на електронен носител, който ми е предоставен за рецензиране, съдържа необходимите документи, сред които пълният текст на дисертационния труд на английски език, Автореферат на български език, CV и др.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Докторантът Спиридон Паноргиас е бакалавър по физическо възпитание и спорт от университета Демокрит в Тракия, Гърция, като е завършил през 1998 г. Получил е магистърска степен по физическа дейност за специфични групи лица през 2003 г. от университета в Тесали и втора магистърска степен по мениджмънт и организация на училищните структури през 2021 г. от Международния университет в Солун.

Работи от 1999 г. досега като инструктор/учител по спорт, а от 2002 г. насам работи и като специален педагог.

Зачислен е като редовен докторант по специална педагогика на английски език към СУ, ФНОИ, катедра по специална педагогика, през 2019 г. със срок на обучение от 3 години под научното ръководство на проф. Цанка Попзлатева. Отчислен е с право на защита през февруари 2022 г. Редно е информация за докторантурата да се отрази в CV-то, а не да се налага рецензентите да я издирват специално!

3. Актуалност на тематиката

Темата на дисертационния труд на Спиридон Паноргиас е насочена към спортните дейности при ученици със специални образователни потребности (СОП) в условията на приобщаваща среда и по-конкретно към прилагането на подходящи и адекватни педагогически стратегии. Известно е, че двигателната активност при голяма част от учениците със СОП е по-ниска от обичайното. В допълнение в условията на общообразователните училища нерядко учителите по физическо възпитание и спорт (ФВС) не умеят да включват учениците със СОП в занятията и уроците по ФВС, което създава допълнителни усложнения във връзка с понижената им двигателна и физическа активност. Затова и намирането на добри и работещи решения за насърчаване на участието на ученици със СОП във всякакви форми на физическа и спортна дейност и активност в училище и извън него, е от особена важност. В тази светлина оценявам темата на дисертационния труд като дисертабилна, актуална и необходима за теорията и за практиката.

4. Характеристика и оценка на структурата и организацията на дисертационния труд

Дисертационният труд на Спиридон Паноргиас е в общ обем от 205 страници и е изграден по класически начин, а именно съдържа 4 глави, от които две са теоретични, една глава излага методологията на изследването, в една глава се прави анализ на данните и резултатите, дискусия, изводи, заключение, приноси, библиография и приложение. Фактическият текст е от 178 страници, последван от библиография, включваща на пръв поглед над 150 литературни източници, предимно на английски език, както и едно приложение, представящо използвания въпросник. В библиографската справка са ключени литературни източници от последните 5 години.

Съотношението между теоретична и изследователската части в дисертационния труд е приблизително 94:5:60 страници с доста силен превес на теоретичната част.

Дисертационният труд започва с увод от 3 страници, в който добре се въвежда в разглежданата тема, очертават се накратко тенденциите в обучението на ученици със СОП в Гърция с акцент върху физическото възпитание и спорт.

Първа глава е наречена „Спорт и физическа активност при ученици със СОП“ и се състои от 7 параграфа. В първия се разгледат учениците със СОП в училищната система, във втория доста лаконично се прави опит за класификация и характеристика учениците със СОП, в третия се описват педагогически стратегии във връзка с ФВС, четвъртия се спира на съвместното преподаване, петият доста общо е озаглавен „Исторически преглед“, шестият много накратко описва Саламанската декларация на ЮНЕСКО от 1994 г., а последният отново много накратко посочва Декларацията на ООН за лицата с увреждания (неправилно наречена Договор). Тази глава е дълга 13 страници и е малко разпокъсана.

Втора глава е озаглавена „Спорт и физическа активност при ученици със СОП в Гърция“. Тя съдържа 8 параграфа. Първият параграф е разделен на своя ред на още 8 подпараграфа, като първият от тях представя Европейската политика по отношение на цели и дейности, заложи в нея, вторият акцентира върху политиките конкретно във връзка със спорта, третия се фокусира върху равнищата на спорт в ЕС, четвъртия разглежда учебния процес на ученици със СОП и застъпеността на физическото възпитание в него, петият се насочва към състоянието на този въпрос в Гърция и представя в исторически план налагането на физическото възпитание в Гърция. Шестият разглежда отново в исторически план системите за физическо възпитание, седмият запознава с мястото и ролята на уроците по физическо възпитание и спорт в училищни условия, а последният излага нормативната уредба в Гърция по отношение на обучението на

ученици със СОП в Гърция. Вторият параграф разглежда ползите и предимствата на приобщаващото образование. Третият параграф се спира на стратегиите, прилагани по отношение на приобщаващото образование. Четвъртият разглежда Европейските политики във връзка с политиките за спорт. Петият запознава с физическото възпитание при ученици и лица със СОП. Шестият накратко се спира на ролята на физическото възпитание в училищни условия, седмият разглежда нормативната рамка в Гърция и осмият се спира на стратегии в подкрепа на преподаването на ФВС на ученици със СОП в приобщаваща среда. Тази глава е дълга около 80 страници.

Като цяло се забелязва немалко припокриване на тематиката на отделните параграфи на първа и втора глава и те биха могли да се оптимизират, за да се съсредоточават всеки един от тях върху различни аспекти на обучението на ученици със СОП, на мястото на физическото възпитание и спорт в училищния процес, на нормативната уредба и на прилаганите педагогически стратегии. Още по време на вътрешната защита пред първичното звено бе отправена препоръка за по-добро, прецизно и последователно теоретично изложение, която бе изпълнена донякъде, но сякаш недостатъчно.

Трета глава запознава с постановката на изследването. Целта е добре формулирана и от нея става ясно, че ще бъдат проучени педагогическите стратегии, които учителите по ФВС използват по отношение на ученици със СОП в общообразователна среда. Издигат се три работни хипотези, като първата е насочена към предположение за въздействието, което се оказва наличието на член на семейството със специални потребности върху стратегиите, които ще се прилагат, втората акцентира върху влиянието на демографските фактори и професионалния опит, а третата излага предположение за типа учебно заведение – тази хипотеза е доста общо формулирана и остава леко неясна. Участници в изследването са общо 100 учители по ФВС, които преподават в различни общообразователни училища, предимно в гимназии. Разработен е въпросник, състоящ се от 30 въпроса, но последният от тях съдържа множество подвъпроси – 13, което на практика качва броя зададени въпроси на 43. Мнозинството въпроси са с изборни отговори. За жалост не са много въпросите, които са пряко насочени към проучване на педагогически стратегии, методи и техники на преподаване в уроци по ФВС и сякаш повечето въпроси имат косвена обвързаност с темата. Трябва да се признае, че въпрос 30, който включва множество сценарии, има обвързаност с преподаването на ученици със СОП, но отново и в него има и много други вариации. Изследването е проведено чрез

разпращане на разработения въпросник електронно чрез Гугъл формуляр до участниците. Тази глава е кратка, но в нея става достатъчно ясно какви са изследователските намерения на докторанта.

В четвърта глава се прави анализ на събраните емпирични данни, като е извършена статистическа обработка е извършена с програмата SPSS-версия 25.0 и са предложени процентни съотношения. Основните статистически тестове, които са използвани са Kruskal-Wallis тест, Chi-Square и други. Започва се с анализ на демографските данни, като чрез текст и диаграми са представени участниците в изследването, техния професионален опит, вида училище, в което работят, включително и предишен професионален опит и по-точно опит, натрупан в специални училища, както и опита им с различни групи ученици със СОП. Зададени са и въпроси, насочени към наличието на член на семейството с увреждания сред участниците. Всеки от въпросите във въпросника е анализиран поотделно, след което от таблица 31 следват множество таблици с коментари и съотношения, потърсени чрез р-стойности. На стр. 168-169 пък са разположени много нагъсто доста графики, на които не е направен особен качествен анализ.

На стр. 170 започва дискусия, която всъщност е по-скоро съкратен вариант на анализ. Не се прави съпоставка на собствените резултати с тези от други сходни изследвания. Тук се прави анализ и на хипотезите, въпреки че не се посочва ясно и категорично кои се потвърждават и кои се отхвърлят.

Следват изводи, които са 10 на брой. Не става напълно ясно как точно се достига до част от тях – например, извод 1 гласи, че учениците със СОП имат добри спортни навици! Въз основа на кои въпроси от въпросника и анализа на кои данни се стига до този извод? Същото важи и за извод 2, според който учениците със СОП участват напълно в часовете по ФВС в общообразователното училище?

Заклучението е много кратко и едва запълва една страница. Някак заключителните и финални размисли относно важността на ФВС при ученици със СОП, предизвикателствата и особеностите в обучението им остават непълни.

Като цяло за мен остава ненапълно изяснено какви са педагогическите стратегии, които използват учителите по ФВС при работата си с ученици със СОП в

общообразователното училище, каквото е заглавието и основната тема на дисертационния труд.

5. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Приносите, до които докторантът сам достига, са разделени в две групи – теоретични и практико-приложни, съответно 5 в първата група и 6 във втората. Приносите нямат точно характера на такива, а по-скоро звучат като твърдения, които не са пряко обвързани със собственото изследване, а са общи разсъждения върху ФВС и лицата със СОП. Те донякъде се припокриват с изводите. Не одобрявам формулировките им и считам, че това не са точно приноси. По време на защитата очаквам докторантът сам да ни представи вижданията си за приносния характер на изследването си за теорията и за практиката на специалната педагогика и приобщаващото образование.

6. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Налице са три публикации по темата на дисертационния труд. Всички те са самостоятелни, като две са поместени в сборници от годишната конференция на ФНОИ, провела се през 2020 г., а третата публикация е от конференция, провела се в чужбина през 2022 г. Заглавията им имат обвързаност с темата на дисертационния труд и ги приемам като такива, като единствено третата публикация някак не посочва изрично преподаването по ФВС, а е насочена към съотрудничеството между учители и родители. Все пак приемам и трите публикации.

7. Автореферат

Прегледът на Автореферата към дисертационния труд на български език показва обем от 67 страници. В него се забелязва лошо пресъздаване на основния текст. В Автореферата има различни заглавия на главите и параграфите – например, глава 2 носи различно наименование от заглавието в основния текст на английски език. Тук теоретичните глави са три, а не две. Не са включени изводи и приноси. Допускам, че това е по-стара версия на Автореферата, която не е осъвременена и поправена след вътрешната

защита или е предаден за преглед и рецензиране по грешка по-стар вариант. За жалост Авторефератът не кореспондира добре с основния текст на дисертационния труд и не го отразява според изискванията в съкратен вид!

8. Въпроси и препоръки към докторанта:

1. Какви са педагогическите стратегии, които учителите по ФВС в Гърция използват за преподаване на ученици със СОП?
2. Има ли разлика в педагогическите стратегии, прилагани по ФВС в специалните училища и в общообразователните (тъй като немалка част от участниците в изследването имат професионален опит и в специални училища)?
3. Има ли разлики в педагогическите стратегии по ФВС при работа с различни групи ученици със СОП? Моля, посочете по една такава педагогическа стратегия при всяка група ученици със СОП – с аутизъм, с нарушено зрение, с умствена изостаналост, с нарушен слух и пр.
4. Потвърждават ли се или се отхвърлят работните хипотези?
5. Как ще защитите изводите си – например изводи 1 и 2. Чрез кои точно данни и резултати се достига до тези изводи?
6. Какви са приносите на дисертационния труд?
7. Защо Авторефератът не предава добре и в съкратен вид основния текст на дисертационния труд и между него и основния текст има големи разминавания в структурно и съдържателно отношение?

Заклучение:

Дисертационният труд на Спиридон Паноргиас на тема „*Педагогически стратегии към спортната активност на ученици със специални образователни потребности в масовото училище*“ с научен ръководител проф. д-р Цанка Попзлатева е посветен на важна и актуална тема, към която аз самата имам професионален интерес и съм проучвала. Дисертационният труд има класическа структура. В него има някои заслуги, които могат да се сметнат за принос за науката и практиката на специалната педагогика.

В структурно отношение дисертационният трудът отговаря на изискванията на

нормативната уредба в Република България, които са разписани в Закона за развитие на академичния състав и в Правилника на СУ „Св. Климент Охридски“ за придобиване на научни степени. Той има класическа постройка. Дисертационният труд представя изследване със 100 участници – учители по ФВС в Гърция, която извадка е добра и значителна. Имам известни забележки към теоретичната част, която бе доста подобрена от първоначалния си вид, но въпреки това остава в известна степен непропорционално представена, още повече че тя не е адекватно представена в Автореферата. Имам забележки и към самото изследване и препоръки към въпросника, който е използван, тъй като много от въпросите в него имат косвена обвързаност с темата и заглавието – препоръка отпреди, която не бе достатъчно добре отразена и възприета. На практика не става ясно какви са педагогическите стратегии в преподаването на ФВС в условията на общообразователните училища при ученици със СОП в Гърция или въобще по света. Имам забележки и към Автореферата, който не отразява добре съдържанието на основния текст и структурата му и сякаш пресъздава по-стар вариант на текста.

Въпреки забележките, аз съм склонна да дам **положителна оценка** за дисертационния труд, след като чуя добри и адекватни отговори на зададените въпроси и на отправените препоръки, и да предложа на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен “доктор” на **Спиридон Петрос Паноргиас** по професионално направление 1.2. Педагогика (Специална педагогика).

София, 4 март 2024 г.

С уважение:

(проф. дпн Мира Цветкова-Арсова)